

ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ

УДК 061.75.613

Чекман І.С.,
Дяченко В.Ю.

**ПЕДАГОГ, НАУКОВЕЦЬ
І ВИХОВАТЕЛЬ МОЛОДІ:
ВАЛЕНТИНА ФЕДОРІВНА МЕЛЬНИКОВА**

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Резюме. У статті узагальнена педагогічна та наукова діяльність вихователя молоді доцента кафедри фармакології та клінічної фармакології Валентини Федорівни Мельникової.

Ключові слова: фармакологія, токсикологія, історія життя, наукова, педагогічна діяльність.

"Простота не только самое лучшее, но и самое благородное"

Теодор Фонтане (1819-1898)

Кафедра фармакології була організована у 1841 році в числі перших десяти кафедр університету Святого Володимира. За 170-річний період викладачі кафедри внесли значний внесок у розвиток фармакології, токсикології, педагогіки викладання цього предмету. Кожний викладач кафедри був тією пісчинкою, з якої виготовляли цеглинки, та з яких будували історію кафедри. Значний внесок у науково-педагогічну діяльність кафедри внесла кандидат медичних наук, доцент Валентина Федорівна Мельникова.

Незважаючи на те, що сучасні співробітники кафедри фармакології та клінічної фармакології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця не працювали разом із Валентиною Федорівною, пам'ять про її педагогічну майстерність, наукову творчість, активне життя в суспільстві, доброзичливі відношення до викладачів і працівників передаються з покоління в покоління.

Мельникова Валентина Федорівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри фармакології Національного медичного університету (Київського медичного інституту), народилася 1903 р. в м. Харкові у сім'ї службовця та домогосподарки.

Середню освіту отримала в Харківській гімназії "Общества взаимопомощи трудящихся женщин", після чого працювала контролером

Харківської проінспекції наркомату РКІ міста Харкова, вихователькою дитячого будинку.

З вересня 1921 по червень 1926 рр. – студентка медичного інституту у м. Харкові. Будучи студенткою, почала працювати в токсикологічній лабораторії експериментально-біологічного відділу українського Інституту патології та гігієни праці. По закінченню медичного інституту продовжила працювати в тій же лабораторії спочатку науковим, а потім і старшим науковим співробітником і завідуючою лабораторією (1926–1938 рр.).

В 1931 році Мельникова В.Ф. захистила дисертацію на тему "Экспериментальные исследования по токсикологии и фармакологии пентахлорина (ДДТ)" і їй присвоєно ступінь кандидата медичних наук та звання старшого наукового співробітника. З 1934 року почала працювати в якості асистента на кафедрі фармакології Харківського медичного інституту (ХМІ).

З жовтня 1936 по вересень 1942 рр. – доцент кафедри фармакології ХМІ. У вересні 1941 року евакуйована разом з інститутом в місто Чкалов, а у вересні 1942 за наказом наркома Міністерства охорони здоров'я в якості старшого наукового співробітника відряджена в Москву у Всесоюзний інститут патології і терапії інтоксикації.

З жовтня 1944 року переведена на посаду до-

цента кафедри фармакології Київського медичного інституту. Має близько 20 наукових робіт, присвячених питанням з фармакології та токсикології нітросполук ароматичного ряду, впливу серцевих глікозидів на вуглеводно-фосфорний обмін міокарду. Виступала з доповідями на I Все-союзному, II та III Українських з'їздах фізіологів, на конференції молодих вчених України та ряді конференцій, присвячених питанням гігієни та патології праці. Працювала в місцевих профсоюзних організаціях.

У післявоєнні роки на кафедрі фармакології Київського медичного інституту В.Ф. Мельникова стала надійним помічником і вірним соратником видатного українського вченого, фармаколога й токсиколога завідувача кафедри фармакології Київського медичного інституту академіка О.І. Черкеса.

На кафедрі вона виявила себе блискучим педагогом, дала путівку в життя багатьом майбутнім лікарям.

Член-кореспондент Російської академії медичних наук, член-кореспондент НАН і НАМН України, професор Ф.П. Тринус, який пройшов на кафедрі фармакології шлях від студента-гуртківця до доктора медичних наук, розповідав авторам статті про науково-педагогічну роботу В.І. Мельникової. Кожна лекція відмічалась науковим висвітленням даних вітчизняної і зарубіжної літератури, зрозумілим викладом фармакокінетики і фармакодинаміки лікарських засобів. А колектив кафедри уже тоді славився своїми відкриттями у галузі біохімічної фармакології, фармакокінетики, токсикології, фармакотерапії різних захворювань. Вона любила перед початком лекції поставити перед студентами запитання, що відповідало основній темі лекції, а також досить часто зверталась до студентів: "Що Вам запам'яталося з попередньої лекції?". Під час читання лекції декілька разів акцентувала увагу студентів на запитанні. І під кінець лекції запитувала студентів: "Так Ви зрозуміли відповідь на поставлене запитання?"

Лаборант кафедри фармакології О.О. Тодосова, яка пропрацювала на кафедрі 64 роки, розповідала, що В.Ф. Мельникова завжди приходила на роботу раніше, до початку занять, перевіряла колекції препаратів, таблиці, які мають бути на заняттях. Не було ні одного разу, щоб вона запізнилася на лекцію або практичне заняття.

Ветеран кафедри лаборант І.Є. Немілович, який пропрацював на кафедрі з 1933 року по 1984 рік і відповідав за віварій, а також за демон-

страцію дослідів на лекціях на кролях, щурах, білих мишах, згадував яку увагу дослідом на тваринах надавала В.Ф. Мельникова для лекцій і практичних занять. Тому такі лекції і демонстрації на тваринах запам'ятовувалися студентам.

Автор статті пам'ятає, як за проханням О.І. Черкеса Валентина Федорівна редагувала кандидатську дисертацію: "Експериментальные исследования по фармакологии производных пропиламинов". Одноголосний захист у значній мірі був зумовлений і працею Валентини Федорівни, перед якою я доповідав результати проведених досліджень.

В.Ф. Мельникова була чудовим експериментатором. Вперше в СРСР розробила методику вивчення дії серцевих глікозидів на серцево-легеневий препарат собаки. Такі досліді виконувалися тільки на кафедрі фармакології Київського медичного інституту імені О.О. Богомольця та Інституті експериментальної медицини у Ленінграді у відділі фармакології, яким завідував академік С.В. Анічков. Вона отримала наукові факти світової новизни, що серцеві глікозиди проявляють нормалізуючий вплив на обмін речовин в міокарді тварин. Ці дані були складовою частиною для розробки академіком О.І. Черкесом теорії трофічної дії серцевих глікозидів, що була признана світовою фармакологічною спільнотою.

В.Ф. Мельникова — автор багатьох друкованих наукових праць з фармакології і токсикології, які увійшли золотим фондом в українську і світову науку. Великий творчий внесок її як наставника наукової молоді. Вона з натхненням керувала роботою молодих науковців, зокрема, у підготовці кандидатської дисертації В.Я. Городянської, А.М. Домбровської, В.А. Крементуло, К.І. Рубчинської. Її авторитет був наслідком високого професіоналізму, любові до праці, захопленості роботою, відданістю науці. Там, де вона працювала, зберігався дух товариства і патріотизму, що приваблювало співробітників та учнів. І сприяли цьому постійна й наполеглива, а, точніше, титанічна та щоденна праця на ниві фармакології й токсикології.

Становленню і творчому шляху В.Ф. Мельникової як педагога і науковця сприяло її щасливе сімейне життя. Вона обрала своїм супутником молодого, чарівного і працьовитого ученого О.І. Черкеса, любов до якого пронесла через усе життя.

Олександра Ілліча і Валентину Федорівну вважали близькими за духом, вони були вдячні Богові за поєднання своєї долі. Крім того, вони були віддані не тільки науці та справі виховання май-

бугніх лікарів і вчених, але і своїй Батьківщині. Доля подарувала їм дочку, яка під час евакуації на Урал до м. Чкалова, захворіла на дифтерію і померла.

Відомий французький філософ і математик Рене Декарт (1596–1650) писав: "Мало иметь хороший ум, главное — хорошо его применять". Валентина Федорівна була талановитою людиною, вона широко ділилася своїм талантом з іншими. Щедра і плідноземна українська земля народила свою доч-

ку, наділила її розумом, чесністю, мужністю, непідкупністю, щедрістю, працьовитістю, високими моральними якостями. Світла пам'ять про Валентину Федорівну Мельникову навіки залишиться в серцях близьких, колег та учнів, тих студентів, лікарів, науковців, у яких вона заклала благодійність, чесність, працьовитість, бажання безмірно служити своєму народові.

ПЕДАГОГ, ИССЛЕДОВАТЕЛЬ И ВОСПИТАТЕЛЬ МОЛОДЕЖИ: ВАЛЕНТИНА ФЕДОРОВНА МЕЛЬНИКОВА

Чекман И.С., Дяченко В.Ю.

Национальный медицинский университет имени А.А.Богомольца

Резюме. В статье обобщена педагогическая и научная деятельность воспитателя молодежи доцента кафедры фармакологии та клинической фармакологии Валентины Федоровны Мельниковой.

Ключевые слова: фармакология, токсикология, история жизни, научная, педагогическая деятельности.

VALENTINA FEDOROVNA MELNIKOVA: TEACHER, SCIENTIST AND EDUCATOR OF YOUTH

Chekman I.S., Diachenko V.Yu.

O.O. Bohomolets National Medical University

Abstract. Pedagogical and scientific life of educator of youth docent of pharmacology and clinical pharmacology department are described in this article.

Key words: pharmacology, toxicology, history of life, scientific, pedagogical activity.